

---

v katerem se jasno zaveda problematike majhnega števila obravnavanih enot (small-n problem), lahko pogrešamo podrobnejše vpogled v nekatere specifične posameznega mesta ter se pogosto izgubimo v množici kvantitativnih podatkov, ki nam tudi zaradi ločeno opravljenih analiz, ki niso bile standardizirane, bolj malo povedo.

Simona BEZJAK

Étienne Balibar

We, the People of Europe?: Reflections on Transnational Citizenship.

Princeton University Press, Princeton

2004, str. 291, \$ 17.95

(ISBN: 0-691-08990-6)

We, the People of Europe je manjša priredba francoskega izvirnika *Nous, citoyens d'Europe: Les Frontières, l'État, le peuple* iz leta 2001. V knjigi je zbranih enajst člankov, predavanj ter esejev, ki odpirajo široko paleto aktualnih vprašanj. Knjiga ponuja svojevrsten vpogled v način razmišljanja o procesu evropskega združevanja, ki pa nikakor ne ostaja vezan izključno na Evropsko unijo (EU), ampak se z njim danes soočamo na različnih koncih sveta.

Metoda, ki jo je avtor izbral, je klinična, kar pomeni, da je pod drobnogled vzela temeljne kategorije in koncepte (meje, teritorij, država, skupnost, državljanstvo, suverenost, pravice) ter ugotavljal njihovo omejeno aplikabilnost oziroma celo neustreznost v času novih družbeno-političnih entitet. Za Balibarja EU pomeni priložnost, da slednje ponovno premislimo ter morda tudi kaj izumimo

na novo. Prepričan je celo, da nekateri koncepti, ki so oblikovali predstavo in prakso moderne politike, niso le zastareli, temveč tudi škodljivi, in jih je zato treba reartikulirati ter postaviti na nove temelje.

Ključno vprašanje, ki ga izpostavlja ta knjiga, je, kako reartikulirati odnos med socialno, ekonomsko in politično pripadnostjo onkraj nacije oziroma nacionalne države. Kako je mogoča Evropa kot demokratična transnacionalna politična skupnost? Balibar trdi, da je to mogoče z oblikovanjem političnega življenja »ljudstva v Evropi«, ki ga poskuša definirati preko rekonceptualizacije treh ključnih, z idejo ljudstva povezanih zgodovinskih institucij: meje, suverenosti ljudstva in državljanstva.

Knjiga se začne z diskusijo o mejah. V prvem, predvsem pa v šestem poglavju, beremo o spremembah lokacij in pravnopolitičnih funkcijah mej. Meje za Balibarja namreč niso naravne, ampak zgodovinske institucije, ki se spreminjajo. Od začetka evropske moderne oziroma od oblikovanja teritorialnih držav dalje, je meja določala polje suverenosti, predstavljala je obod, kjer se konča ena suverenost in začne druga, kjer se konča en zakon in začne veljati drugi, kjer se konča ena skupnost in se začne druga. Na začetku enainvajsetega stoletja pa meje novih družbenopolitičnih entitet več niso postavljene na zunanji meji teritorija, temveč so razpršene vsepovsod, kjerkoli se dogaja in je kontrolirano gibanje informacij, ljudi in stvari. Meje so se premaknile iz roba teritorija v sam center političnega prostora, zato ne morejo več predstavljati razdelitve med zunanostjo in notranostjo, med, po schmittovsko rečeno, prijateljem in sovražnikom, torej med distinkcijo, ki je omogo-

---

čala ustvarjanje (ponavadi navidezne) kohezije in nevtraliziranje antagonizmov navznoter s proiciranjem konfliktnosti na figuro »zunanjega sovražnika«.

A to, da mej ni mogoče natančno določiti, in da ne poznamo več absolutne razmejitve med Evropo in preostalim svetom, nikakor ne pomeni, da živimo v svetu, kjer bi meje izginjale. Ravno obratno. Sodobni svet, združen z vidika gospodarskih izmenjav in komunikacij, meje potrebuje celo bolj kot kdajkoli prej za segregacijo revščine in bogastva v posameznih teritorialnih conah. Po Balibarju smo danes priče intenzifikaciji socialnodiskriminatorne ali razredne funkcije mej. Meje namreč ne delujejo enako za vse, saj predstavljajo temeljni kamen institucionalnega nasilja, klasifikacije in hierarhizacije populacij ter, kot pravi avtor, celo nove oblike apartheida. Po Balibarju se EU zato ne more konstituirati kot demokratična entiteta, ne da bi rešila vprašanje meja oziroma njihove demokratizacije. To v praksi že počno migranti, ki nelegalno prestopajo meje. A Balibar ponuja dodaten predlog demokratizacije mej: ljudstvo v Evropi mora dobiti jasno in operativno vsebino ter politično življenje – tako z vidika pripadnosti in mej kot z vidika socialnih implikacij.

Bolj kot definiranje »Evropejcev« kot predstavnikov določene kulture, zgodovinske tradicije in identitetne skupnosti, avtorja zanima proces oblikovanja političnega »ljudstva v Evropi«. Za Balibarja vprašanje, kaj/kdo je ljudstvo v Evropi, ni vprašanje antropoloških, kulturnih in bioloških podobnosti in razlik, ampak je politično vprašanje, ki zahteva odgovor onkraj nacionalnocentrične koncepcije ljudstva. Ljudstva v Evropi zato tudi ne gre enačiti z »evropskim ljudstvom« kot

mehanskim seštevkom državljanov držav članic. Ko se namreč ljudstvo v Evropi formira politično (ko npr. protestira proti vojni), gre za ljudstvo, ki je evropsko in »drugo«, gre tako za državljane posameznih držav članic kot za trinajst milijonov državljanov »tretjih« držav, ki bivajo na ozemlju EU in predstavljajo šestnajstino prebivalcev EU 15. Odgovor na to, kdo je ljudstvo v Evropi, torej sega onkraj logike izključevanja na podlagi predhodnega nacionalnega državljanstva. Knjiga je zato glas za demokratično Evropo, ki zavrača zavračanje, vrednote in izkoriščanje Drugega, drugačnega in tujega. Je poziv k temu, da Evropo gradimo skupaj. Je poziv Evropi, da spozna, da sta Drugi in tujec bistvena elementa nje same.

Gradnja demokratične Evrope po Balibarju ni mogoča brez političnega življenja ljudstva v Evropi. Da proces konstitucije EU spremlja kriza suverenosti, je postalo že *obče mesto*. A po Balibarju srca te krize ne prestavlja toliko prenos prerogativov suverenosti iz nacionalnega na evropski nivo, temveč ravno manko ljudstva oziroma ukinitvev dialektike med konstituirajočo in konstituirano oblastjo, dialektike med demokratičnimi zahtevami in vzpostavljanjem javne oblasti, ki je zadnjih dvesto let uravnavala družbenopolitične antagonizme. Ker je danes razredni boj ali pojav neenakosti in izključevanja dokončno ušel iz okvirov nacionalnih držav, ker torej antagonizmi, ki jim je nacionalna država kot socialna država iskala institucionalno posredovanje znotraj odrejenih meja, na transnacionalnem nivoju niso nehali obstajati (ravno obratno) in ker pravice nikoli niso samoumeven ali spontan rezultat gospodarskih politik, ampak jih je treba izboriti, avtor zagovar-

ja stališče, da če nočemo, da Evropa (po)ostane tehnična in proceduralna mašinerija profesionalnih birokratov, slednja rabi demokratično konstituirajočo oblast na transnacionalni ravni. Po Balibarju Evropa potrebuje torej ravno to, za kar t. i. suverenisti (desničarji, ki nasprotujejo prenosu prerogativov suverenosti na skupno evropsko raven, ker to uničuje suverenost ljudstva) trdijo, da lahko obstaja zgolj na nacionalni, ne pa tudi na transnacionalni ravni.

Revolucionarnost Balibarjeve koncepcije ljudstva v Evropi kot demokratične konstituirajoče oblasti na transnacionalnem nivoju, ki bi »od spodaj« intervenirala v proces gradnje Evrope in s tem tudi politični instituciji kot taki priskrbe-la priložnost za nova demokratičnejša poglavja, pa je ravno v zavračanju delitev in hierarhizacij na podlagi nacionalnih pripadnosti. Avtor poziva, da namesto, da Evropo mislimo skozi stare vzorce konstituiranja, ki so bili značilni za prakso formiranja nacionalnih držav in danes postajajo vedno bolj nasilni ter izključujoči, razmišljajmo raje v smeri institucionalne kreativnosti. Kreativnosti, ki bi institucionalizirala novo obliko pripadnosti. Knjigo zato lahko beremo kot poziv k institucionalnemu pripoznanju tega, kar v praksi že obstaja – Evrope kot transnacionalnega konglomerata različnosti.

Konkretna institucionalna sprememba, ki jo predlaga avtor in bi pomenila velik korak v smeri demokratizacije Evrope, je transnacionalno državljanstvo. Predvsem v tretjem, četrtem, sedmem, devetem in desetem poglavju se Balibar podrobno ukvarja z dekonstrukcijo klasične oblike državljanstva (ki jo poznamo od francoske revolucije dalje), argumentira njeno neustreznost in kriti-

zira koncept evropskega državljanstva, ki ga je formalno sprejela EU z Maastrichtsko pogodbo. Ta namreč določa evropsko državljanstvo kot *privilegij* zgolj za državljane držav članic, pri tem pa izključuje trinajst milijonov ljudi (EU 15), pretežno priseljenih delavcev, ki so v Evropo vključeni gospodarsko ne pa tudi politično ter socialno. Vključevanje in izključevanje se torej prepletata ter omogočata novodobno brutalno izkoriščanje: vključitev na trg dela in hkratna izključitev iz možnosti političnega (so)odločanja ter uživanja danes v Evropi praktično neobstoječe socialne države. Ob branju knjige se nam zato vsiljuje vprašanje, kakšno Evropo želimo in ali je mogoča Evropa, ki je še kaj *več* kot *zgolj* emanacija gospodarskega povezo-vanja? Balibar pravi, da ja. Drugačna Evropa je mogoča. Mogoča je kot odprta transnacionalna demokratična skupnost.

Za demokratično Evropo, proti ločevanju med pravicami državljanov držav članic in državljanov držav nečlanic, ki bivajo v Evropi, proti rasizaciji procesa globalizacije ter vzdrževanju (neo)kolonialnih odnosov v samem srcu Evrope, se je po Balibarju mogoče boriti ravno z institucionalizacijo nove oblike državljanstva. Predlog transnacionalnega državljanstva, ki bi omogočilo politične in socialne pravice tudi za ilegalne delavce, iskalce azila in manjšine, torej za vse »ljudstvo v Evropi«, pomeni kvalitativno spremembo, ki jo je mogoče primerjati z zahtevami, ki so jih po francoski revoluciji za enakopravnost začele postavljati ženske. Tako, kot je tedaj bilo treba politične pravice ločiti od spola, je danes treba omogočiti uživanje pravic ne glede na predhodno nacionalno pripadnost. Dostop do državljanstva je treba ločiti

---

od nacionalnosti in s tem omogočiti politično ter socialno vključitev vseh prebivalcev v Evropi in ne le državljanov držav članic. Tovrstno državljanstvo ne bi bilo več niti privilegij niti pravni status, ampak kolektivna praksa vedno »v nastajanju«. Torej permanentni kolektivni proces, organiziran onkraj ekskluzivnega članstva v skupnosti in lociran na mejah.

Ravno zaradi tega so teoretske konceptualizacije lahko zgolj predlogi, načini kristalizacije koncepta samega, kajti transnacionalno državljanstvo lahko realizirajo zgolj različni prebivalci v Evropi sami. Torej ljudstvo v Evropi, kakor ga ponudi misliti Balibar: ne kot ethnos/identitetno občestvo, temveč kot demos/konstituirajoča oblast na transnacionalnem nivoju. Če verjamemo Balibaru, da demokracije na skupni evropski ravni ni brez ljudstva, bi lahko zaključili, da brez političnega življenja ljudstva v Evropi ne bo ostala mit zgolj ideja državljanstva, temveč tudi ideja transnacionalne demokracije same.

Balibarjevo knjigo je nedvomno moč umestiti med tista redka teoretska dela o aktualnem procesu konstituiranja EU, ki bralki in/ali bralcu zraven konsistentne, pronicljive in angažirane teorije ponujajo uporaben, odprt in vnaprej gledajoč tekst. Skratka, tekst, ki zasluži pozornost in daje celo več, kot ponuja.

Mojca GROBELNIK

Greg Critser

Generation Rx: How Prescription Drugs Are Altering American Lives, Minds, and Bodies

Houghton Mifflin Company, Boston in New York 2005, str 308, \$ 24.95 (ISBN: 0-618-39313-7)

Knjiga nam ponuja vpogled v skrivnosti vzpona ameriške farmacevtske industrije, vse od leta 1980 dalje, ko je bila le ta v krizi, pa vse do današnjih dni, ko več kot polovica Američanov dnevno zaužije vsaj eno zdravilo. Z razkritjem povezav med vodilnimi v farmacevtskem sektorju in politiki, različnimi metodami manipulacije prebivalcev in vzpostavitve zdravja kot potrošniškega blaga, nam prikaže, zakaj je sploh prišlo do situacije, ki smo ji priča danes in na kakšen način lahko razumemo t. i. *Generacijo Rx*.

Avtor nam najprej predstavi ozadje delovanja farmacevtskih družb in kar je bistveno, spremembo koncepta razumevanja zdravja, ki ga farmacevtske družbe vedno bolj izrabljajo za svoj zaslužek. Zdravje je postalo potrošno blago, dobrina, ki jo je mogoče kupiti. Bolezen je tako razumljena kot patološko, nenaravno stanje, ki ga je potrebno odpraviti, ne glede na posledice (stranski učinki zdravil), ki običajno prinesejo nove bolezni. Izpostavlja tudi velik pomen FDA (*Food and Drug Administration*), ki je zadolžena za preverjanje zdravil in njihovo odobritev na trg. Ta naj bi bila, v osemdesetih letih, zaradi prepočasnega postopka odobritve kriva za stagnacijo ameriške farmacevtske industrije. V času so se med politiko in farmacevtskimi družbami začele prepletati vedno močnejše po-